

Adam Błachnio¹

O „karze najsurowszej”. Kilka uwag w kontekście art. 8 k.k.s.

Streszczenie

Artykuł omawia kwestię wyboru kary orzeczonej przez sąd w oparciu o artykuł 8 paragraf 2 Kodeksu karnego skarbowego, jako następstwa idealnego zbiegu czynów karalnych. W tekście zostały przedstawione poglądy dotyczące pojęcia „kary najsurowszej”, jak również konsekwencji prawnych związanych z jego rozumieniem. Na zakończenie Autor przedstawia zarówno postulaty de lege lata oraz de lege ferenda dotyczące kary wyboru kary najsurowszej.

Słowa kluczowe

Kara, idealny zbieg czynów karalnych, prawo karnego skarbowe, prawo karne.

1. Wstęp

Kodeks karny skarbowy w art. 8 § 1 k.k.s.² wprowadza instytucję tzw. idealnego zbiegu przepisów czy też idealnego zbiegu czynów karalnych³. Regulacja ta stanowi jedną z odmian zbiegu przepisów i osadza się na założeniu, że z uwagi na różne porządki prawne, jakich dotyczą regulacje prawa karnego skarbowego oraz prawa karnego powszechnego, sprawca, który

¹ Dr Adam Błachnio, adiunkt w Katedrze prawa karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Przewodniczący Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów UKSW, prokurator Prokuratury Okręgowej Warszawa Praga w Warszawie delegowany do Prokuratury Regionalnej w Warszawie.

² Art. 8 § 1 k.k.s. Jeżeli ten sam czyn będący przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa lub wykroczenia określonego w przepisach karnych innej ustawy, stosuje się każdy z tych przepisów.

³ Samo pojęcie idealnego zbiegu przepisów pozostaje dość sporne albowiem w literaturze przedmiotu można się zetknąć zarówno ze sformułowaniem „idealny zbieg przepisów” (tak np. L. Wilk, J. Zagrodnik, Prawo karne skarbowe, Warszawa 2009, s. 105), jak i idealny zbieg przestępstw (tak np. F. Prusak, Kodeks karny skarbowy. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1–53 k.k.s., Zakamycze 2006, s. 173.).

dopuścił czynu zabronionego realizującego znamiona zarówno przestępstwa skarbowego (bądź wykroczenia skarbowego) oraz przestępstwa (wykroczenia) powszechnego podlega odpowiedzialności na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. W praktyce oznacza to li tyle, co objęcie postanowieniem o przedstawieniu zarzutów czynu opisanego zarówno na gruncie kodeksu karnego skarbowego, jak i kodeksu karnego czy kodeksu wykroczeń, a następnie wydanie wyroku skazującego za każdy z tych czynów. Pozostawiając na uboczu całość sporu związanego z problematyką stosowania reguł wyłączenia ocen na gruncie art. 8 k.k.s.⁴, problematyczne wydają się także inne uregulowania związane z tym przepisem. Jedną z nich jest kwestia kary, jaka ma podlegać wykonaniu w sytuacji skazania za czyn realizujący znamiona zarówno przestępstwa (wykroczenia) skarbowego jak i przestępstwa (wykroczenia) powszechnego.

2. Kara najsurowsza – próba zdefiniowania

Zgodnie z art. 8 § 2 k.k.s., w sytuacji zaistnienia idealnego zbiegu czynów karalnych i skazania za nie sprawcy wykonaniu podlega tylko najsurowsza z kar, co nie stoi na przeszkodzie wykonaniu środków karnych lub innych orzeczonych na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. W dalszej części ustawodawca wskazał, że środki karne i środki zabezpieczające oraz dozór stosuje się, chociażby je orzeczono tylko na podstawie jednego ze zbiegających się przepisów, zaś w razie orzeczenia za zbiegające się czyny zabronione zakazów tego samego rodzaju lub pozbawienia praw publicznych, sąd stosuje odpowiednio przepisy o karze łącznej. Istotą przyjętego rozwiązania jest zatem uznanie, że redukcja ocen prawnokarnych następuje na etapie orzeczenia – poprzez wskazanie, która z orzeczonych kar za zbiegające się czyny zabronione będzie podlegała wykonaniu. Rozwiązanie takie na pozór, ma z jednej strony zapobiegać podwójnemu ukaraniu sprawcy (poprzez wykonanie dwóch kar), z drugiej zaś wskazywać na konkretną

⁴ Zob. w szczególności uchwała SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13 i przykładowe glosy krytyczne oraz aprobujące jej dotyczące: I. Sepiolo, Zbieg przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i z art. 76 § 1 k.k.s. Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, PUG 2014, nr 12, s. 33–42, J. Skowron, Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. IZP 19/12, Lex 2013, J. Duda, Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, CzPKiNP 2013, nr 1, s. 123–133, P. Kowalski, Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, Prok. i Pr. 2014, nr 7–8, s. 210–222, J. Duży, Niedopuszczalność stosowania reguł wielości ocen w przypadku idealnego zbiegu czynów zabronionych. Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, PiP 2014, nr 7, s. 131–136, R. Kmiecik, Niestosowanie reguł wyłączenia wielości ocen w razie idealnego zbiegu deliktu skarbowego z przestępstwem – art. 8 § 1 k.k.s. Glosa do postanowienia z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 21/12, PiP 2014, nr 12, s. 115–123.

karę, którą sprawca ma ponieść. Co istotne, przyjęta przez ustawodawcę konstrukcja, dotyczy wyłącznie kar (a nie innego rodzaju środków) i umożliwia wręcz łączenie orzeczonych środków karnych (np. zakazu prowadzenia działalności gospodarczej), orzeczonych na podstawie zbiegających się przepisów z Kodeksu karnego skarbowego i Kodeksu karnego (kodeksu wykroczeń) przy zastosowaniu przepisów o karze łącznej⁵.

Wbrew pozorom, istotnym problemem jest samo stwierdzenie, że wykonaniu podlega jedynie najsurowsza z kar. Z jednej strony nie budzi wątpliwości interpretacyjnych przekazanie do wykonania tylko jednej z kar, z drugiej zaś poważne rozbieżności mogą być związane z uznaniem określonej kary za najsurowszą. Podstawową przesłanką zastosowania art. 8 § 2 k.k.s. jest uprzednie zastosowanie art. 8 § 1 k.k.s. i przypisanie sprawcy czynu zabronionego uregulowanego zarówno w kodeksie karnym skarbowym, jak i innej ustawie. Następnie sprawca musi zostać skazany za każdy z tych czynów i wreszcie muszą zostać orzeczone wobec niego kary za te czyny zabronione. Do tego momentu sprawa wydaje się na zasadniczo prosta. Skoro bowiem, wykonaniu ma podlegać tylko jedna z orzeczonych kar (kara najsurowsza) to należy spytać o definicje takiej kary i ewentualne zapatrywanie ustawodawcy na powyższe.

Kodeks karny skarbowy, podobnie jak Kodeks karny, w żadnym przepisie nie reguluje pojęcia „kary najsurowszej”. Słowniczek ustawy z art. 53 k.k.s. mimo bardzo rozbudowanej konstrukcji, praktycznie nie dotyczy pojęcia kary, regulując tylko „zagrożenie karne”, którym jest zagrożenie karą przewidziane w odpowiednim przepisie tytułu I działu II – Część szczególna, określającym dany typ przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego (art. 53 § 5 k.k.s.). Z pewnego rodzaju pomocą przychodzi nam uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego skarbowego, z którego możemy wyczytać, że „art. 22 zawiera katalog „kar” za przestępstwa skarbowe. Ten katalog ułożony jest – ze względów systemowych – według abstrakcyjne ujętego stopnia dolegliwości, od kary najłagodniejszej (kara grzywny) do najsurowszej (kara pozbawienia wolności). Układ taki ma dodatkowe uzasadnienie z uwagi na wyraźny priorytet środków dole-

⁵ Osobiście stoję na stanowisku, że regulacja art. 8 § 2 zd. 2 k.k.s., w sposób oczywisty pozostaje w sprzeczności z zasadą *ne bis in idem* i prowadzi do multiplikowania odpowiedzialności karnej za czyn zabroniony. Regulacja taka (podwójne zastosowanie określonego środka karnego a następnie zastosowanie przepisów o karze łącznej), pozostaje w sprzeczności z art. 2 Konstytucji. Jak słusznie wskazał TK w uzasadnieniu do wyroku z dnia 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03 „Zasada *ne bis in idem* należy do fundamentalnych zasad prawa karnego, toteż jest elementem zasady państwa prawnego. Wszelkie odstępstwa od tej zasady, w szczególności zaś stworzenie organowi władzy publicznej kompetencji do dwukrotnego zastosowania środka represyjnego wobec tego samego podmiotu za ten sam czyn, stanowiłoby naruszenie regulacji konstytucyjnych.” (wyrok TK z dnia 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03, Lex 2023).

gliwości ekonomicznej za przestępstwa skarbowe⁶”. Oczywiście motywy zawarte w uzasadnieniu mogą wskazywać tylko pewne ogólne kierunki, którymi kierował się ustawodawca przy tworzeniu przepisów i wpływać na wykładnię funkcjonalną (teleologiczną) przepisu. Ponadto, uzasadnienie odnosi się do katalogu kar przewidzianego za przestępstwa skarbowe i kolejności kar, jakie powinien brać pod uwagę sąd skazując za przestępstwo skarbowe. Tym samym przytoczone uzasadnienie nie stanowi dyrektywy interpretacyjnej odnoszącej się do art. 8 § 2 k.k.s. Należy uznać, że może ją stanowić inny fragment uzasadnienia ustawy. W odniesieniu do w/w przepisu (art. 8 k.k.s.) ustawodawca wskazał, że kodeks praktycznie w całości usuwa konsekwencje idealnego zbiegu „ponieważ według Kodeksu karnego skarbowego wykonaniu podlega tylko jedna „najsurowsza z orzeczonych kar”. Ta zasada absorpcji kar jest bezwzględna i dotyczy nie tylko kar tego samego rodzaju, ale i także wszystkich kar różnego rodzaju⁷”. Z cytowanego fragmentu uzasadnienia wynika, że zasada wykonania jedynie najsurowszej z kar dotyczy nie tylko kar tożsamyh rodzajowo, ale również kar odmiennych rodzajowo orzeczonych na podstawie zbiegających się przepisów. Zatem nie jest wykluczone, że wbrew kolejności z katalogu kar z art. 22 § 1 k.k.s. możliwa jest sytuacja, w myśl której za karę najsurowszą zostanie uznana kara o teoretycznie łagodniejszym rodzajowo charakterze.

Starając się znaleźć odpowiedź o definicje kary najsurowszej, należy także odwołać się do innych przepisów posługujących się tym sformułowaniem. Zostało ono użyte zarówno w art. 7 § 2 k.k.s.⁸ traktującym o zbiegu przepisów ustawy, jak i w art. 181 k.k.s.⁹ regulującym rozstrzygnięcie

⁶ Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny skarbowy. Warszawa 1999, s. 166.

⁷ *Op. cit.* s. 145.

⁸ Art. 7. § 1. Jeżeli ten sam czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach kodeksu, przypisuje się tylko jedno przestępstwo skarbowe lub tylko jedno wykroczenie skarbowe na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. § 2. W wypadku określonym w § 1 sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą, a jeżeli zbiegające się przepisy przewidują zagrożenia takie same – na podstawie przepisu, którego znamiona najpełniej charakteryzują czyn sprawcy. Nie stoi to na przeszkodzie orzeczeniu także innych środków przewidzianych w kodeksie na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów.

⁹ Art. 181. § 1. W wypadkach określonych w art. 8 § 1 w razie niejednoczesnego skazania przez sądy na kary, środki karne lub inne środki, sąd, który ostatni wydał orzeczenie w pierwszej instancji, na wniosek skazanego rozstrzyga postanowieniem, która kara, jako najsurowsza, podlega wykonaniu. Wniosek o rozstrzygnięcie tej kwestii może złożyć również organ postępowania przygotowawczego. Na postanowienie służy zażalenie organowi postępowania przygotowawczego i skazanemu. § 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie niejednoczesnego skazania przez organy orzekające na karę grzywny za wykroczenie skarbowe i na karę grzywny za wykroczenie. § 3. W wypadku określonym w art. 8 § 2 stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące wyroku łącznego. § 4. W razie uprzedniego wykonania kary łagodniejszej lub środka karnego w całości lub w czę-

w przedmiocie wykonania kary, w sytuacji w której sprawca został skazany w dwóch odrębnych postępowaniach za przestępstwo (wykroczenie) oraz przestępstwo skarbowe (wykroczenie skarbowe). W pierwszym z omawianych przepisów, jak wskazuje P. Kardas „nie ma wątpliwości, że podstawą wyboru w tym zakresie jest przyjęta w ustawie karnej hierarchia kar, zgodnie z którą najsurowszym rodzajem kary jest kara pozbawienia wolności, następnie zaś kara ograniczenia wolności oraz kara grzywny. O surowości kary przesądza przede wszystkim rodzaj robra prawnego w które orzeczenie kary umożliwia ingerencję¹⁰”. W dalszej części swojego wywodu autor zaznacza, że w przypadku kar jednorodzących kryterium uznania za karę najsurowszą będzie górna granica ustawowego zagrożenia¹¹. Zgadając się zasadniczo z poglądem P. Kardasa, trzeba jednak zaznaczyć, że ma on odniesienie do abstrakcyjnego zagrożenia karą przewidzianego w danym przepisie („na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą”), nie zaś do konkretnie orzeczonej kary wobec sprawcy. Z kolei R. A. Stefański twierdzi, że „wybór kary najsurowszej dokonuje się *in abstracto*, co wcale nie oznacza, że *in concreto* dojdzie rzeczywiście do wymierzenia kary najsurowszej¹²”, a więc że zachodzi rozbieżność pomiędzy wyborem kary najsurowszej w abstrakcyjnym tego słowa znaczeniu, a karą najsurowszą wymierzoną w konkretnym przypadku sprawcy. Dlatego należy odwołać się również do art. 181 k.k.s., który może być tutaj pewną wskazówką. Na jego gruncie T. Razowski trafnie dostrzega, że kwestia ustalenia kary *in concreto* najsurowszej może być wątpliwa¹³, gdyż w sytuacjach, w których orzeczono kary różnego rodzaju, zestawienie zero-jedynkowe oparte wyłącznie na ustawowych zagrożeniach przewidzianych w normach sankcjonujących budzi zastrzeżenia. Artykuł 181 odnosi się (tak samo jak art. 8 § 2 k.k.s.) do kary już orzeczonej, a więc podstawą analizy, którą musi przeprowadzić sąd nie są abstrakcyjne zagrożenia przewidziane w normach sankcjonujących (jak w art. 7 § 2 k.k.s. i 11 § 2 k.k.), ale kary orzeczone wobec sprawcy w dwóch odrębnych postępowaniach. A w takiej sytuacji, oparcie się wyłącznie na hierarchii dóbr, w jakie dana kara godzi nie wydaje się do końca uzasadnione.

Może zatem, wobec braku innych wskazań ze strony ustawodawcy, należy odwołać się wyłącznie do językowego, potocznego znaczenia kary najsurowszej. W takim ujęciu, kara najsurowsza to kara najbardziej dotkliwa, naj-

ści zalicza się je na poczet kary najsurowszej podlegającej wykonaniu, uwzględniając różnice zachodzące między tymi karami lub środkami karnymi.

¹⁰ P. Kardas, (w:) G. Łabuda, T. Razowski, P. Kardas, Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 7, Warszawa 2017, Lex el 2023.

¹¹ *Ibidem*.

¹² R. A. Stefański, Kryteria wyboru przepisu przewidującego karę najsurowszą, Prok. i Pr. 2007, nr 9, s. 30.

¹³ *Ibidem* (komentarz do art. 181).

bardziej uderzająca w dobra skazanego. Jeżeli zatem kara najsurowsza to kara najbardziej dolegliwa, najbardziej dokuczliwa dla sprawcy to należy postawić pytanie, jaką ta kara – w rozumieniu art. 8 § 2 k.k.s. ma być i czy zawsze musi to być kara o rodzajowo większej dolegliwości.

3. Kara najsurowsza – jako kara o złożonej strukturze

Przyglądając się bliżej przyjętemu przez ustawodawcę unormowaniu, w przypadku wydania przez sąd wyroku skazującego za czyny realizujące znamiona przestępstwa (wykroczenia) skarbowego i przestępstwa (wykroczenia) z innej ustawy niż Kodeks karny skarbowy możliwe są 3 konfiguracje dotyczące orzeczonych kar:

- 1) sąd może orzec kary tego samego rodzaju (np. karę pozbawienia wolności za przestępstwo i karę pozbawienia wolności za przestępstwo skarbowe);
- 2) sąd może orzec kary różnego rodzaju (np. karę pozbawienia wolności za przestępstwo i karę grzywny za przestępstwo skarbowe);
- 3) sąd może orzec kary o charakterze mieszanym (np. karę pozbawienia wolności za przestępstwo oraz karę grzywny połączoną z karą pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności za przestępstwo skarbowe).

W takim kontekście należy odpowiedzieć na pytania, która z orzeczonych kar ma podlegać wykonaniu i jakie powinny być okoliczności, które sąd bierze pod uwagę decydując o tym, że dana kara podlega wykonaniu.

Rozwiązanie wskazane w pkt 1 jest najprostsze do rozstrzygnięcia. Otóż w przypadku orzeczenia kar jednorodzących, decydować będzie wyłącznie wysokość orzeczonej kary uzupełniona o element intensywności w rozumieniu obciążenia, jakie wywoła ona w życiu skazanego (np. ilość godzin do przepracowania na cele społeczne wskazane przez sąd czy wysokość orzeczonej stawki grzywny). Rozstrzygnięcie omawianego problemu w kontekście orzeczonych kar tego samego rodzaju nie budzi raczej większych wątpliwości. Pewnego rodzaju trudności mogą być związane z sytuacją, w której orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem (np. na podstawie art. 286 § 1 k.k.s.) oraz karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (np. za czyn z art. 76 § 1 k.k.). W takim przypadku karą najsurowszą – co do zasady – będzie kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, chyba że jej wysokość będzie w sposób „rażący” odbiegała od kary orzeczonej z zawieszeniem uzupełnionej o nałożone na sprawcę dodatkowe obowiązki. Przykładowo, uwzględniając brzmienie art. 27 § 1 k.k.s. i wynikającą z niego możliwość orzeczenia kary pozbawienia wolności nie tylko w miesiącach i latach, ale również i dniach, uważam że jest możliwa do wyobrażenia sytuacja, w której za przestępstwo skarbowe zostanie orzeczona kara „bezwzględna pozbawienia wolności” na okres kilku lub kilku-

nastu dni, zaś za przestępstwo kara pozbawienia wolności nieprzekraczająca roku z warunkowym jej zawieszeniem, połączona z obowiązkiem uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych czy z zobowiązaniem skazanego do podjęcia nauki. Może się wówczas okazać, że to kara pozbawienia wolności orzeczona w ramach środka probacyjnego będzie karą bardziej dotkliwą od krótkoterminowej kary izolacyjnej¹⁴ albowiem jej długi okres wykonywania będzie bardziej dla sprawcy dotkliwy niż kilkudniowe pozbawienie wolności.

Drugie z możliwych rozwiązań dotyczy sytuacji, w których w ramach idealnego zbiegu czynów karalnych z art. 8 k.k.s. sąd orzekł kary różnorodnej np. karę grzywny za przestępstwo skarbowe oraz karę pozbawienia wolności za przestępstwo (powszechne). Tutaj proste „przyłożenie linijki” i porównanie wysokości orzeczonych kar nic nie da albowiem są to kary o różnym stopniu dolegliwości¹⁵. Oczywiście, można próbować, pomocniczo posługiwać się dodatkowymi kryteriami z innych przepisów, które przewidują możliwości zamiany jednych kar na drugie¹⁶. Problemem jest jednak to, że przepisy takie mają zupełnie inny cel niż wybór kary najsurowszej. V. Konarska-Wrzošek proponuje rozwiązanie tego problemu w sposób uzależniony od hierarchii wynikającej z katalogu kar. Jak twierdzi „w razie, gdy za czyny powstałe na skutek idealnego zbiegu zostały orzeczone kary różnorodnej np. kara pozbawienia wolności, kara ograniczenia wolności, a jako trzecia kara grzywny, to wykonaniu podlega tylko kara rodzajowo najsurowsza, czyli kara pozbawienia wolności.”¹⁷ Podobny, choć trochę mniej kategoryczny pogląd wyraża P. Kardas, który z kolei uważa, że „w razie orzeczenia kar różnorodnej ustalenie surowości kary związane jest z dwoma przesłankami, tj. oceną rodzaju kary oraz, do-

¹⁴ Powyższy problem można jeszcze bardziej unaocnić poprzez wskazanie, że kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem może być orzeczona w wymiarze do lat 5 oraz z okresem próby nieprzekraczającym lat 10 (art. 60 § 5 k.k.). Orzeczenie w takim wymiarze kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania trudno uznać za mniej surowe niż kilku dniowe, a może nawet kilku miesięczne pozbawienie wolności orzeczone poza ramami środka probacyjnego.

¹⁵ Wydaje się, że zwolennikiem takiego „prostego” rozwiązania jest V. Konarska-Wrzošek, która twierdzi, że „gdy za czyny powstałe na skutek idealnego zbiegu zostały orzeczone kary różnorodnej, np. kara pozbawienia wolności, kara ograniczenia wolności, a jako trzecia kara grzywny, to wykonaniu podlega tylko kara rodzajowo najsurowsza, czyli kara pozbawienia wolności” – tak V. Konarska-Wrzošek, (w:) I. Zgoliński (red.), Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2021 – Lex 2023.

¹⁶ Przykładowo zgodnie z art. 4 § 3 k.k. w przypadku modyfikacji penalizacji polegającej na zmianie normy sankcjonującej poprzez uchylenie zagrożenia danego czynu karą pozbawienia wolności, orzeczoną karą pozbawienia wolności zamienia się na karę grzywny albo karę ograniczenia wolności, przyjmując że jeden miesiąc pozbawienia wolności równa się 60 stawkom dziennym grzywny albo 2 miesiącom ograniczenia wolności.

¹⁷ I. Zgoliński, (w:) I. Zgoliński (red.), Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 8 k.k.s., Warszawa 2021, Lex el. 2023.

piero w drugim etapie, jej rozmiaru. Hierarchię rodzajów kar z punktu widzenia „surowości”, mierzonego rodzajem dobra prawnego, w które ingeruje orzeczona kara, zawiera art. 22 § 1 k.k.s.¹⁸ O ile nie budzi większych wątpliwości przyjęcie, że kara pozbawienia wolności (bez warunkowego zawieszenia jej wykonania), co do zasady będzie karą surowszą od kary ograniczenia wolności oraz od kary grzywny, o tyle uznanie że kara ograniczenia wolności jest surowsza od kary grzywny takiej „pewności” już nie wywołuje. Słusznie podkreśla P. Kardas wskazując na „drugi etap” badania jej surowości, a mianowicie na rozmiar. Ten orzeczony „rozmiar” w konkretnych przypadkach będzie miał bardzo istotne znaczenie. Posługując się wyjątkowo oczywistym przykładem i porównując 2 kary w ich najsurowszej postaci, a mianowicie karę ograniczenia wolności i karę grzywny, to kara ograniczenia wolności będzie polegała na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne wskazane przez sąd w wymiarze 40 godzin w stosunku miesięcznym przez okres 2 lat (art. 34–35 k.k.) i potrąceniu wynagrodzenia za pracę przez ten okres. Natomiast kara grzywny będzie polegała na orzeczeniu kwoty 51 840 000 zł¹⁹. Wydaje mi się za mało prawdopodobne uznanie, że taki wymiar kary grzywny byłby mniej surowy od maksymalnego wymiaru kary ograniczenia wolności.²⁰ A jeżeli tak, to należy się zastanowić, czy kryterium kary wyznaczonej przez katalog kar z art. 22 k.k.s. na pewno jest słuszne (oczywiście przykłady popierające powyższą tezę można praktycznie bez końca mnożyć). Analogicznie nie będzie można uznać za oczywistą sytuację, w której równolegle zostanie orzeczona kara pozbawienia wolności i kara grzywny albowiem po pierwsze, istotnym czynnikiem wpływającym na dolegliwość (surowość) kary będzie z jednej strony to, czy kara ta została orzeczona w ramach środka probacyjnego, z drugiej zaś istotnym determinantem będzie jednak wysokość orzeczonej kary. Samo orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, z praktycznego punktu widzenia, nie stwarza dla sprawcy praktycznie żadnej dolegliwości lub dolegliwość w niewielkim zakresie (często odbiegającym od prawa karnego np. w zakresie możliwości powołania do określonych organów podmiotów gospodarczych). Poza dodatkowymi obowiązkami jakie zostają na niego nałożone (np. obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego czy powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach) stwarza ona jedy-

¹⁸ P. Kardas, *op. cit.*, komentarz do art. 8 k.k.s.

¹⁹ Stan na listopad 2023 r. Wyliczenie wynika z pomnożenia 1/30 minimalnego wynagrodzenia (a więc kwoty 1/30 z 3600 zł) przez maksymalną wysokość stawki (400 krotność 1/30 minimalnego wynagrodzenia) oraz pomnożonej przez maksymalną ilość stawek 1080 (art. 28 § 2 k.k.s.).

²⁰ Można jedynie domniemywać, że kara w takim wymiarze zostałaby uznana za surowszą również od kary pozbawienia wolności, o ile nie byłaby ona orzekana w górnej granicy ustawowego zagrożenia.

nie pewien potencjalny stan zagrożenia dla sprawcy, który może ulec zmaterializowaniu (w postaci zarządzenia wykonania kary), w zależności od przestrzegania lub nie przez niego samego porządku prawnego. W takim ujęciu zdecydowana kara grzywny będzie karą bardziej surową albowiem spowoduje u skazanego uszczerbek w jego dobrach majątkowych. Sytuacja nie będzie także klarowania, w odniesieniu do przypadków, w których zostanie orzeczona kara pozbawienia wolności oraz kara grzywny – jako równorzędne i tylko jedna z nich będzie mogła podlegać wykonaniu zgodnie z art. 8 § 2 k.k.s. Konkurencyjność tak orzeczonych kar, pozornie może wydawać się prosta do rozwiązania. Zgodnie z tym, co zostało powiedziane uprzednio, kara pozbawienia wolności, jako dolegliwość uderzająca w wolność sprawcy, powinna być dla niego bardziej uciążliwa niż sankcja o charakterze majątkowym. Przynajmniej w pewnej mierze. Jeżeli jednak różnica pomiędzy tymi karami będzie znaczna, a więc wysokość orzeczonej kary grzywny, będzie znaczna, zaś kara pozbawienia wolności (bez warunkowego zawieszenia jej wykonania) będzie w dolnej granicy ustawowego zagrożenia bądź zbliżonym do niego wymiarze, ta na pozór prosta sytuacja już taka nie będzie. Posługując się przykładem – czy większą dolegliwością będzie orzeczenie kary grzywny w wysokości kilkuset tysięcy złotych czy kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym roku. Wszystko zależy dla kogo i w jakich warunkach. Pytając „przysłowowego” Kowalskiego, odpowiedź w większości przypadków byłaby pewnie oczywista i wskazywałaby na karę grzywny, jako bardziej dolegliwą. Z drugiej strony im w większym rozmiarze kara pozbawienia wolności została orzeczona, tym bardziej byłibyśmy skłonni stwierdzić, że jest ona dotkliwsza niż kara grzywny. Należy jednak nie tracić z oczu pewnego elementu. Mianowicie, orzeczona kara o surowszym charakterze, ma być bardziej „odczuwalna” dla konkretnego sprawcy. Musi być zatem postrzegana subiektywnie w odniesieniu do zindywidualizowanej osoby, nie zaś obiektywnie w kontekście np. odbioru społecznego. Inaczej bowiem kara ta będzie postrzegana przez osobę, osiągającą znaczne, czasem nawet milionowe dochody a inaczej przez osobę o dochodach mieszczących się w granicach średniej krajowej czy nawet kilkukrotności średniej krajowej. Innym pytaniem na które należy odpowiedzieć jest to, czy w takim przypadku można posłużyć się jakimiś wymiernymi kryteriami zastępczymi, takimi które w jakikolwiek sposób umożliwiłyby przeliczenie jednej kary na drugą. Rozwiązania takie funkcjonują przecież w kodeksie karnym. Ich przykłady możemy znaleźć w art. 4 § 3 k.k. czy też w art. 63§ 1k.k. W obu wskazanych przypadkach owa zamiana czy przeliczenie kary pozbawienia wolności na karę grzywny zostało przyjęte na poziomie 1:2. Ustawodawca uznał, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równy dwóm stawkom dziennym grzywny. Teoretycznie można zatem dokonać porównania orzeczonej kary

pozbawienia wolności oraz kary grzywny i wskazać, która z nich ma hipotetycznie wyższy wymiar. Nie wydaje się to jednak poprawnym rozwiązaniem, co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, brak jest wyraźnego upoważnienia do takiego przyjęcia, a wskazane w ustawie przykłady stanowią pewne normy kolizyjne umożliwiające rozwiązanie sytuacji, w których orzeczona kara lub faktyczne pozbawienie wolności powinny znaleźć odzwierciedlenie w polepszeniu sytuacji sprawcy, który na skutek wydanego orzeczenia nie zostanie pozbawiony wolności. Po drugie, kara ma charakter indywidualny wobec każdej osoby i nie można jednoznacznie stwierdzić, że taka zamiana jest uprawniona. Nawet jeżeli, hipotetycznie, kara grzywny – po dokonaniu jej przeliczenia na karę pozbawienia wolności, cechowały się wyższą wartością to i tak pozostaje ona karą majątkową, zaś owa zamiana może mieć jedynie charakter porównawczy, ale merytorycznie nieuzasadniony w kontekście art. 8 § 2 k.k.s.

Trzecią sytuacją jest orzeczenie kar o charakterze mieszanym, a więc przypadek w którym sąd orzeka jednocześnie karę pozbawienia wolności oraz karę pozbawienia wolności i równocześnie karę grzywny lub inne kary o charakterze mieszanym. Możliwych wariantów do rozpoznania jest co najmniej kilka. Pozostawiając na uboczu kwestię równoczesnego orzeczenia dwóch kar tego samego rodzaju zarówno za przestępstwo (wykroczenie) powszechne oraz przestępstwo (wykroczenie) skarbowe jako sytuację (zasadniczo) podlegającą rozwiązaniu analogicznie do przypadku wskazanego jako pierwszy, należy wskazać, że pozostałe będą budziły jednak większe kontrowersje. Jak bowiem – przykładowo – rozwiązać sytuację, w której za przestępstwo została orzeczona wyłącznie kara pozbawienia wolności (bez warunkowego zawieszenia jej wykonania), a jednocześnie za czyn z Kodeksu karnego skarbowego orzeczono karę pozbawienia wolności w znacznie mniejszym wymiarze oraz karę grzywny, której wysokość należałoby uznać za znaczną. Nie jest również wykluczony przypadek orzeczenia połączonych kar ograniczenia wolności i pozbawienia wolności na gruncie kodeksu karnego oraz ograniczenia wolności i grzywny na gruncie uregulowań karno-skarbowych. Wreszcie, dopuszczalna jest także sytuacja, w której sąd zasądzi karę pozbawienia wolności oraz grzywny w oparciu o przepisy kodeksu karnego i samą grzywnę lub samą karę pozbawienia wolności (bądź ograniczenia wolności) na podstawie przepisów prawa karnego skarbowego. Każdy z tych wariantów będzie wpływał na podjęcie decyzji o wyborze najsurowszej kary. Nie wdając się w kolejne krzyżówki i próby kausalnego rozwiązania tego problemu należy raczej poszukać klucza o bardziej zgeneralizowanym charakterze. Przede wszystkim konieczne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy ustawodawca w art. 8 § 2 k.k.s. miał na uwadze orzeczenie tylko pojedynczej kary, czy również kar o charakterze kumulatywnym. Użyte sformułowanie „kara naj-

surowsza” jest o tyle niefortunne, że nie prowadzi do udzielenia jednoznacznej odpowiedzi. Pojęcie „kary” wydawać by się mogło, że wskazuje na jedną z kar – co mogłoby też znaleźć potwierdzenie w regulacji art. 8 § 3 k.k.s. odnoszącego się do kary najsurowszej i kary grzywny. Z drugiej jednak strony, łączeniu może podlegać także kara ograniczenia wolności z karą pozbawienia wolności (art. 37b k.k.), zaś na gruncie prawa karnego skarbowego, wobec braku odpowiednika art. 33 § 2 k.k., grzywna zasadniczo orzekana jest na tej samej podstawie prawnej, co kara pozbawienia wolności i stanowi niejako z nią łączność. Uważam, że względy celowościowe przemawiałyby za łącznym potraktowaniem wszystkich kar orzeczonych na podstawie przepisów prawa karnego z jednej strony i prawa karnego skarbowego z drugiej strony, a następnie podjęcie decyzji o bardziej dolegliwym charakterze orzeczenia zapadłego w oparciu o przepisy czy to Kodeksu karnego skarbowego czy Kodeksu karnego. Problem wynika jednak częściowo z kolejnej regulacji prawa karnego skarbowego, a mianowicie z art. 8 § 3 k.k.s.

4. Problematyka wynikająca z art. 8 § 3 k.k.s.

Sytuacja na gruncie rozwiązań prawa karnego skarbowego jest tym bardziej skomplikowana, że ustawodawca uzupełnił przyjęte rozwiązanie dotyczące wykonania kary najsurowszej o paragraf 3 art. 8. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli obok kary najsurowszej, podlegającej wykonaniu, orzeczono także karę grzywny, również ta kara podlega łącznemu wykonaniu; w razie orzeczenia obok kary najsurowszej kilku kar grzywny, łącznemu wykonaniu podlega tylko najsurowsza kara grzywny. Pierwszym problemem jaki się pojawia na gruncie wspomnianej regulacji, jest zakres jej zastosowania. Otóż, opierając się wyłącznie na wykładni literalnej, wydawać by się mogło, że karą najsurowszą w rozumieniu art. 8 § 3 k.k.s. może być wyłącznie kara pozbawienia wolności albo kara ograniczenia wolności, nie zaś kara grzywny. Interpretacja taka pozostaje jednak w oczywistej sprzeczności z tym co zostało powiedziane uprzednio, a więc z przyjęciem, że wybór kary najsurowszej obejmuje również warianty kar różnorodnych, w tym kary grzywny. Poza tym, w przypadku orzeczenia równoległe dwóch kar grzywny (na podstawie k.k. i k.k.s.) za dany czyn zabroniony jako kar samoistnych brak byłoby możliwości zastosowania artykułu 8 § 2 k.k.s., co prowadziłoby do luki w prawie albowiem brak byłoby normy kolizyjnej w sytuacji, w której sąd wymierzył tylko dwie takie kary. Dlatego też należy przyjąć drugą z możliwości wykładni tego przepisu, a mianowicie, że chodzi wyłącznie o sytuacje, w których kara grzywny została orzeczona obok kary pozbawienia wolności lub obok kary ograniczenia wolności. Jednakże i w tym wariantcie mogą wystąpić dwie możliwości. Sąd może bo-

wiem orzec karę pozbawienia wolności (ograniczenia wolności) na podstawie przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu karnego skarbowego oraz jednocześnie karę grzywny tylko na podstawie jednej z tych ustaw. W takiej sytuacji rozwiązaniem problemu będzie ustalenie surowości kar, zgodnie z ustaleniami o których była już mowa. Odpowiedź będzie więc uzależniona od tego, czy powinniśmy przyjąć, że art. 8 § 2 k.k.s. i wskazana tam kara najsurowsza obejmuje tylko jedną karę, czy też że możemy przyjąć, iż pod tym sformułowaniem kryje się całość rozwiązań o karze (ale już nie o środkach karnych czy innego rodzaju środkach). Dodatkowo, problemem będzie sytuacja, gdy sąd orzeknie karę grzywny (na podstawie k.k. i k.k.s.) obok orzeczonych kar pozbawienia wolności (ograniczenia wolności). Zgodnie z literalnym brzmieniem art. 8 § 3 k.k.s. wykonaniu będzie podlegała tylko ta kara grzywny, która została orzeczona obok kary pozbawienia wolności (kary ograniczenia wolności) uznanej za najsurowszą (niezależnie od jej wysokości), a więc niekoniecznie najwyższą z orzeczonych grzywien. Oznacza to bowiem, że w przypadku orzeczenia kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności, zarówno za przestępstwo jak i przestępstwo skarbowe, a także kar grzywien za te czyny, wykonaniu zawsze będzie podlegała ta kara grzywny, która została orzeczona obok kary surowszej w odniesieniu do kar wolnościowych (pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności). Konsekwencje takiego rozwiązania nie wydają się logiczne. Jeżeli bowiem zestawimy wcześniejsze rozważania dojdziemy do wniosku wręcz absurdalnego. Otóż w przypadku orzeczenia kary wolnościowej (pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności) na podstawie jednego aktu prawnego oraz kary wolnościowej (pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności) w niższym wymiarze i kary grzywny na podstawie drugiego aktu prawnego, to wykonaniu może podlegać kara surowsza o charakterze wolnościowym (ale bez kary grzywny orzeczonej na podstawie drugiego aktu prawnego). Jeżeli jednak, owa kara wolnościowa będzie wymierzona w połączeniu nawet z symboliczną karą grzywny, to zgodnie z art. 8 § 3 k.k.s. wykonaniu będzie podlegała ta kara wolnościowa oraz kara grzywny orzeczona obok niej – nie bacząc na łączny „wymiar” kar orzeczonych na podstawie tego drugiego aktu prawnego. De lege lata uważam przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie nie tylko za nielogiczne, ale również sprzeczne wewnętrznie. Artykuł 8 § 2 k.k.s. wyraźnie stanowi o wykonaniu kary najsurowszej, kary, która ma cechować się największą dolegliwością wobec podsądnego. Z kolei regulacja art. 8 § 3 k.k.s. wydaje się całkowicie deprecjonować karę grzywny jako karę o potencjalnej dolegliwości wobec sprawcy lub nawet zakładać, że nie stanowi ona żadnej dolegliwości. Brak logicznego uzasadnienia dla art. 8 § 3 k.k.s. jest oczywisty. Nie tylko podważa to wszystkie wcześniej ustalenia dotyczące kary najsurowszej, ale nawet kwestionuje samo uzasadnienie rządowego pro-

jektu w zakresie art. 8 § 2 k.k.s. Motywacja ustawodawcy sprowadza się nie do wykonania kary najsurowszej dla konkretnego sprawcy, ale wyłącznie do porównania rodzajowego orzeczonych kar w znaczeniu abstrakcyjnym, analogicznym do art. 7 k.k.s. Uważam, że wobec kolizji art. 8 § 2 k.k.s. i art. 8 § 3 k.k.s. należy przyjąć, że normą podstawową (stanowiącą podstawę wyboru kary) jest jednak § 2, który decyduje nie tylko o tym, która kara podlega wykonaniu, ale również stanowi ogólną zasadę redukcji ocen prawnokarnych na zasadzie konsumpcji przy idealnym zbiegu czynów karalnych. § 3 art. 8 k.k.s. jest tym samym jedynie pewnym doprecyzowaniem tego rozwiązania i powinien mieć jedynie zastosowanie w sytuacji, w której sąd dojdzie do przekonania, że już samo orzeczenie w zakresie kary podstawowej innej niż kara grzywny skutkuje przekazaniem jej do wykonania wraz z orzeczoną obok niej karą grzywny (bez względu na jej wysokość). Nie jest to jednak ostatni problem. Jako co najmniej zastanawiającą należy uznać dalszą część regulacji art. 8 § 3 k.k.s. Mianowicie przepis ten mówi o tym, że w razie orzeczenia kilku kar grzywny obok kary najsurowszej, łącznemu wykonaniu z najsurowszą karą pozbawienia (ograniczenia) wolności podlega tylko najsurowsza kara grzywny. Powstaje pytanie, na jakiej podstawie, na gruncie jednego aktu prawnego, za jeden czyn można ukarać sprawcę dwoma lub więcej karami grzywny. Zasadniczo, jeżeli przepisy czy to Kodeksu karnego czy Kodeksu karnego skarbowego, przewidują możliwość orzeczenia za konkretne przestępstwo kary grzywny na różnych podstawach prawnych (np. art. 33§ 2 k.k. i art. 71 § 1 k.k.) to podstawy te mają charakter konkurencyjno-eliminacyjny. Nie można zatem orzec kary grzywny na każdej z tych podstaw, gdyż w sposób ewidentny naruszałoby to zasadę *ne bis in idem* i prowadziłoby do podwójnego skazania za jeden czyn zabroniony²¹. Trudno zrozumieć sens przyjętej regulacji. Rację ma V. Konarska-Wrzosek mówiąc o tym, że „w systemie naszego prawa nie można orzec obok kary najsurowszej (w sensie kumulatywnego orzekania) kilku kar grzywny! Przyjąć zatem należy, że ta druga część zdania art. 8 § 3 k.k.s. dotyczy mogących się zdarzyć sytuacji, gdy za idealnie zbiegające się czyny orzeczono kary pozbawienia wolności w takich samych wymiarach i kumulatywnie z nimi grzywny o różnych wymiarach. Wówczas karą mającą podlegać wykonaniu będzie jedna z tych orzeczonych kar pozbawienia wolności i najsurowsza spośród grzywien orzeczonych kumulatywnie²²”.

²¹ Należy wskazać, że wówczas należałoby wprowadzić normę kolizyjną analogiczną do art. 8 § 2 k.k.s., na podstawie której ustawodawca wskazywałby która z kar podlega wykonaniu. Innym rozwiązaniem (w moim przekonaniu bardzo wątpliwym) byłoby przyjęcie, że kary te podlegają połączeniu na analogicznie do kary łącznej (zob. też art. 8 § 2 k.k.s.).

²² V. Konarska-Wrzosek, *op. cit.*

5. Konkluzje

Niewątpliwie przyjęte na gruncie ustawodawstwa rozwiązania dotyczące prawa karnego skarbowego, jako równoległego porządku ponoszenia odpowiedzialności karnej wzbudzają wiele kontrowersji. Jednym z takich przykładów jest nie tylko wprowadzenie konstrukcji idealnego zbiegu czynów zabronionych, ale i konsekwencji tego rozwiązania w postaci kary podlegającej wykonaniu. Uważam, że nie jest kwestią ani oczywistą ani jednowymiarową uznanie, jaka kara może być uznana wobec sprawcy za karę najsurowszą w rozumieniu art. 8 § 2 k.k.s. Mając to na uwadze twierdzę, że w przypadku uznania przez sąd winy oskarżonego wymiar kary powinien wyglądać następująco:

- 1) podejmując decyzję o wymiarze kary sąd, wobec każdego z czynów za które będzie orzekał w ramach idealnego zbiegu, winien kierować się ogólnymi dyrektywami jej wymiaru (winy, społecznej szkodliwości czynu, prewencji indywidualnej, prewencji generalnej, itp.);
- 2) wymiar kary za poszczególne czyny pozostające w zbiegu winien zostać oparty z uwzględnieniem nie tylko ich specyfiki, ale również mając na uwadze treść art. 8 § 2 i 3 k.k.s. i pełny zakres odpowiedzialności sprawcy;
- 3) dokonanie wyboru w zakresie orzekanej kary musi uwzględniać specyfikę regulacji prawnych, na podstawie których ta kara została orzeczona (w tym także uwzględniając *ultima ratio* kary pozbawienia wolności orzekanej za czyny zabronione związane z naruszeniem obowiązków dotyczących należności publicznoprawnych);
- 4) w przypadku orzeczenia dwóch lub więcej kar tego samego rodzaju kryterium wyboru kary najsurowszej powinna być jej dolegliwość, która materializuje się jej wysokością;
- 5) w przypadku orzeczenia kar różnorodnych, podejmując decyzję o wyborze kary podlegającej wykonaniu, sąd winien ustalić, która z tych kar będzie faktycznie (realnie) cechowała się największą dolegliwością wobec sprawcy, przy czym kryterium rodzaju kary powinno mieć ważne, ale nie kategorię znaczenie;
- 6) wybór kary najbardziej surowej powinien być oparty we wnikliwej analizie osoby sprawcy, jego warunków osobistych i innych okoliczności wpływających na jej dolegliwość oraz na oddziaływanie wobec sprawcy;
- 7) w przypadku orzeczenia dwóch lub więcej kar na podstawie tego samego aktu prawnego należy potraktować orzeczone kary jako „jedność” w rozumieniu art. 8 § 2 k.k.s. i przy podejmowaniu decyzji o wyborze kary mieć na uwadze całość orzeczenia w tym zakresie;
- 8) kara najsurowsza to kara, która uwzględnia predyspozycje i cechy danego sprawcy i w tym kontekście indywidualno-subiektywnym może być uznana za najbardziej dotkliwą dla jego osoby.

De lege ferenda należy podnieść, że regulacja art. 8 § 2 i 3 k.k.s. budzi bardzo wiele kontrowersji, przede wszystkim natury praktycznej. Dlatego lepszym rozwiązaniem byłaby zmiana tychże przepisów poprzez wprowadzenie zapisu stanowiącego „W przypadku skazania sprawcy w warunkach opisanych w art. 8 § 1 k.k.s. wykonaniu podlega wyłącznie orzeczenia zapadłe na podstawie jednego aktu prawnego, które stanowi największą dolegliwość wobec sprawcy” (a więc albo Kodeksu karnego albo Kodeksu karnego). Rozwiązanie takie zniwelowałoby częściowo problematykę związaną z art. 8 § 2 i 3 k.k.s., jak również – w moim przekonaniu – doprowadziłoby do usunięcia niekonstytucyjnych zapisów dotyczących łączenia środków karnych tego samego rodzaju przy odpowiednim stosowaniu przepisów dotyczących kary łącznej.

Bibliografia

1. Duda J., Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, CzPKiNP 2013, nr 1.
2. Duży J., Niedopuszczalność stosowania reguł wielości ocen w przypadku idealnego zbiegu czynów zabronionych. Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, PiP 2014, nr 7.
3. Kardas P., (w:) Łabuda G., Razowski T., P. Kardas, Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 7, Warszawa 2017, Lex el 2023.
4. Kmieciak R., Niestosowanie reguł wyłączenia wielości ocen w razie idealnego zbiegu deliktu skarbowego z przestępstwem – art. 8 § 1 k.k.s. Glosa do postanowienia z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 21/12, PiP 2014, nr 12.
5. Konarska-Wrzosek V., (w:) Zgoliński I. (red.), Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2021 – Lex el. 2023.
6. Kowalski P., Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, Prok. i Pr. 2014, nr 7–8.
7. Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny skarbowy. Warszawa 1999.
8. Prusak F., Kodeks karny skarbowy. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1–53 k.k.s., Zakamycze 2006.
9. Sepiolo I., Zbieg przestępstwa z art. 286 § 1 Kk i z art. 76 § 1 k.k.s. Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, PUG 2014, nr 12.
10. Skowron J., Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. IZP 19/12, Lex el.2013.
11. Stefański R.A., Kryteria wyboru przepisu przewidującego karę najsurowszą, Prok. i Pr. 9/2007 L. Wilk, J. Zagrodnik, Prawo karne skarbowe, Warszawa 2009, I. Zgoliński, (w:) I. Zgoliński (red.), Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 8 k.k.s., Warszawa 2021, Lex el. 2023.

12. Uchwała SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13.
13. Wyrok TK z dnia 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03, Lex el. 2023.

On “the most severe punishment”. Some remarks in the context of Article 8 of the Criminal Code

Abstrakt

The article discusses the issue of choosing the penalty imposed by the court based on Article 8, paragraph 2 of the Fiscal Penal Code, as a consequence of a perfect combination of criminal acts. The text presents views on the concept of the “most severe penalty”, as well as the legal consequences related to its understanding. Finally, the author presents both de lege lata and de lege ferenda postulates regarding the choice of the most severe penalty.

Key words

Penalty, combination of criminal acts, criminal fiscal law, criminal law.